

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

Local wisdom for forest resource conservation Tha Ma Fai Wan Sub district
Kaeng Khro District Chaiyaphum Province

ตะวัน จ่าปาโพธิ์^{1*}, อิศระพงศ์ ถนัดคำ² และกิตติศักดิ์ จันทร์ขามป้อม³
Tawan Chumpapho^{1*}, Itsarapong Tanadka² and Kitisak Jankampom³

^{1*,2,3} คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 36000

^{1*,2,3} Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University, Chaiyaphum 36000, Thailand.

^{1*} Corresponding Author, E-mail : Chumpapho@hotmail.com

Received: 23 November 2022, Revised: 12 January 2023, Accepted: 26 January 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ และ 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน และประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปี ในหมู่ที่ 1 บ้านท่ามะไฟหวาน จำนวน 174 คน รวม 192 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของทาโรยามาเน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่ ความรู้ด้านการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ ด้านวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ และด้านวิธีการป้องกันป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยทั้งด้านพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแลป่าและด้านพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่า

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์, ความรู้, พฤติกรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the knowledge and understanding of forest resource conservation in Tha Mafai Wan Sub-district, Kaeng Khro District, Chaiyaphum Province and 2) to study the participation of people in forest resource conservation in Tha Mafai Wan Sub-district, Kaeng Khro District, Chaiyaphum Province. The research used quantitative research methods. The samples consisted of 10 government officials working in

the area, 8 community leaders and 174 people aged 20–60 years in Moo 1, Ban Tha Mafai Wan, totaling 192 people obtained by purposive sampling method. The sample size was determined from Taro Yamane's table. The research tool was a questionnaire. Descriptive statistics were used to analyze the data including percentage, mean and standard deviation. The results showed people had knowledge and understanding of forest resource conservation at a high level. It could be arranged from high to low mean scores with knowledge of forest restoration, how to conserve forests, how to prevent forest degradation. The level of participation in forest conservation, overall, was at low level. When considering each aspect, separately the two aspects of forest protection and conservation and forest utilization by the people were found at a low level, respectively.

Keywords: Participation, Conservation, Knowledge, Behavior

1. บทนำ

ปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาและเป็นจุดอ่อนของการรักษาฐานการผลิตและให้บริการ รวมทั้งการดำรงชีพที่ยั่งยืน ฐานทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนาจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม ทรัพยากรน้ำยังมีส่วนที่ไม่สามารถจัดสรรได้ตามความต้องการ และมีความเสี่ยงในการขาดแคลนในอนาคต เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นจากการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิตภายในประเทศ และข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งทวีความเข้มข้นทำให้ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมรับภาระในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายใต้กระแสการแข่งขันทางการค้า ขณะที่วาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกหลัง ค.ศ. 2015 ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอีก 15 ปี ข้างหน้า (ค.ศ. 2016-2030) จะส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น ประเด็นท้าทายที่ต้องเร่งดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้แก่ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค พัฒนาระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรม ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้างมากขึ้น ต้องเร่งเตรียมความพร้อมในลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560).

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานความรู้ของชาวบ้านหรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้มีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากด้วยตนเองทั้งจาก

ทางตรง และทางอ้อม เป็นการเรียนรู้จากผู้ที่ประสบการณ์ที่ประสบสืบทอดกันมา มีปัญญามี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็นโลกทัศน์ชีวิต เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะและอื่น ๆ การนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ท้องถิ่น ถือเป็นความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีดุลยภาพในระบบนิเวศทั้งระบบ ความสามารถในการสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาและความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ภูมิปัญญามีฐาน การคิด และการอธิบายอยู่ในมิติทางวัฒนธรรมหรือมองในระดับที่เหนือปรากฏการณ์ที่สามารถจับต้องพิสูจน์ได้ ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ลัทธิทางศาสนา สิ่งแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติ รวมทั้งประสบการณ์ที่สั่งสมถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อให้สามารถใช้แก้ปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ หรือบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวมักปรากฏออกมาในรูปของพิธีการต่าง ๆ เช่น การไหว้ ผีขุนน้ำ การไหว้ผีผาย การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการ ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น (กนกพร ฉิมพลี, 2555)

ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของตำบลท่ามะไฟหวานได้มีปริมาณลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว เพราะส่วนใหญ่ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกอ้อย ปลูกมัน เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ล้วนเป็น สาเหตุหลักในการที่จะขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตร โดยมีการถากถางตัดป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทำกิน ให้มีเพียงพอต่อความต้องการ ในอดีตชุมชนบ้านท่ามะไฟหวาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียง สอดคล้องกับ สภาพของธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้และสัตว์ป่า เช่น การทำไร่หมุนเวียน การปลูกข้าวไร่เพื่อการยังชีพ การให้ความเคารพกับธรรมชาติรอบตัว ทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล ปัจจุบันจำนวนครัวเรือน เพิ่มขึ้น เส้นทางคมนาคมเข้าหมู่บ้านมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้มีความเจริญและมีความต้องการทางด้าน ปัจจัยทางการผลิตเพิ่มขึ้นตามมาด้วย โดยเฉพาะพื้นที่การเพาะปลูกทางการเกษตร ตลอดจนวิถีชีวิตความ พอเพียงในอดีตเปลี่ยนไป-มีการขยายพื้นที่ทางการเกษตรรุกเข้าไปในพื้นที่ป่า ส่งผลให้พื้นที่ป่าเกิดความเสื่อม โทรมอย่างรวดเร็วจากข้อมูลดังกล่าวพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบ และเป็นพื้นที่ต้นน้ำของเขื่อนลำปะทาวเป็นเขื่อนที่กักเก็บน้ำ และใช้ประโยชน์อย่างมากมาย ซึ่งป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งในการช่วยซึมซับน้ำให้ความ อุณหภูมิเย็นกับการดำรงชีวิตโดยอาศัยภูมิปัญญาเข้ามาช่วยในการอนุรักษ์ปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงอยู่ต่อไป

ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ โดยต้องการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ป่า และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าไม้ ในชุมชน และแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ การอนุรักษ์ให้หมดไป หรือลดน้อยลงเพื่อเป็นการยกระดับ การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนให้เกิดความสมดุลและก่อให้เกิดความหลากหลายทางธรรมชาติ จนกลายเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

3. แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ภูมิปัญญา

ความหมายของคำว่าภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom)

สำนักพจนานุกรมฉบับมติชน (2547) ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ อันสะสมสืบเนื่องกันมาจากความเจนจัดในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน

กรมศิลปากร (2542) ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ หรือสติปัญญาสั่งสมที่เกิดจากความคิดริเริ่มหรือประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด ได้ปฏิบัติ จนเป็นที่ ยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน

สรุปได้ว่าแนวคิดในส่วนเนื้อหาของภูมิปัญญาชาวบ้านตามทัศนะของหลายท่านที่กล่าวมาข้างต้น มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ เห็นว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้หรือระบบความรู้ที่ถูกสั่งสมมานาน และสืบทอดไปสู่รุ่นต่อ ๆ ไป แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งที่เหนือ ธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้เหล่านี้ ชาวบ้านได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากมิติด้านเนื้อหาของภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 3 ด้าน ตามทัศนะของผู้รู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการดำเนินชีวิตและการอยู่ ร่วมกันในสังคม 2) องค์ความรู้ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการ ผลิตและระบบนิเวศ แนวคิดหลัก คือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ ของธรรมชาติเป็นเครื่องมือยังชีพ รวมถึงการได้เรียนรู้ สั่งสมถ่ายทอดประสบการณ์จากธรรมชาติ การพึ่งพากัน ทำให้มนุษย์มีความเข้าใจรักและหวงแหนธรรมชาติพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองธรรมชาติ และ 3) องค์ความรู้ ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการ ทางจารีต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นิตยา เชื้อโชติ (2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ กำหนดปัญหา วางแผนแก้ไข ตัดสินใจ บริหารจัดการ ดำเนินการและรับผลประโยชน์ รวมทั้งติดตามและประเมินผล ด้วยการเห็นพ้องต้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาาร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

ปฏิวัติ กาญจนวงศ์ (2550) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา การดำเนินการทุกอย่างเป็นเรื่องของประชาชนร่วมกันคิดขึ้นมาและร่วมกันดำเนินการมิใช่เป็นการให้คนภายนอกเป็นผู้กำหนด

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการส่งเสริมให้คนเข้ามามีบทบาท ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาที่สมาชิกมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะของการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกัน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลาย ๆ เรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3.3 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (อ้างถึงในนิตยา เชื้อโชติ, 2551) กล่าวว่าทรัพยากรเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพจึงจำเป็นที่เราจะต้องร่วมมือกัน ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ที่ใช้แล้วหมดไปให้นานที่สุดและมีประโยชน์มากที่สุด พร้อม ๆ กับหาสิ่งทดแทนเพื่อยืดอายุการใช้ต่อไป และนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ต่อไปอีกทั้งประชาชนจะต้องมีความสนใจถึงประโยชน์ร่วมกัน

กล่าวได้ว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ โดยปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการเจริญเติบโต และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยที่มนุษย์ต้องให้การดูแล ป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดทำลายหรือเสื่อมสภาพลง รวมไปถึงการปรับปรุง บำรุง ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีขึ้น และนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจนจิรา พวงมาลี และสันติ สุขสอาด (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องมูลค่าการใช้ประโยชน์ของป่าในป่าชุมชนบ้านเขาเขียว ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ราษฎรมีระดับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนสูงคิดเป็นร้อยละ 83.33 โดยใช้คำถามจำนวน 10 ข้อ ข้อที่ราษฎรตอบถูกทั้งหมด คือ ป่าชุมชนชน คือ ป่าไม้ที่ประชาชนรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชน รองลงมาคือ การฟื้นฟูดูแลรักษาป่าชุมชน เป็นการอนุรักษ์ ดิน น้ำ และสัตว์ป่าด้วย และการดูแลรักษาป่าชุมชนที่ได้ผลดี คือ การให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าด้วย

ศรีประไพ คุ่มคัตรา (2559) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษากรณีตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

ไชยา คล้ายคลึง, สันต์ เกตุประณีต และนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ ป่าชุมชนในป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนใน การจัดการป่าชุมชนในป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาพบว่า ระดับการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าสงวนแห่งชาติอยู่ในระดับน้อย มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 1.50 คะแนน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม รายได้ของครัวเรือน อาชีพครอง ระยะเวลาที่อยู่อาศัยส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ระดับการศึกษา

นิติกรณ์ ไชยสิทธิ์ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่า พื้นที่สวนป่าแม่ตื่น ตำบลทองฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ ทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ควบคุมไฟป่าพื้นที่สวนป่าแม่ตื่น พบว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบแปลง พื้นที่สวนป่าแม่ตื่น ส่วนใหญ่มีชาติพันธุ์เป็นคนไทย มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีอาชีพหลักทาง เกษตรกรรม มีรายได้ต่อครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 117,903.28 บาท และมีระยะห่างระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่เกิด ไฟป่าเฉลี่ย 2.52 กิโลเมตร มีการใช้ประโยชน์จากสวนป่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟ ป่าพื้นที่สวนป่าแม่ตื่น พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่า อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ มีค่าเฉลี่ย 2.22 คะแนน การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่า พบว่า ประชาชนที่มีความแตกต่างด้านการศึกษา ด้านอาชีพครอง ด้านรายได้ครัวเรือนต่อไป เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่าพื้นที่สวนป่าแม่ตื่น

ปราโมทย์ ศรีโย (2559) ได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษากรณี บ้านกองม่อทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้อยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ โดยใช้การ ทดสอบรายคู่ โดยใช้การทดสอบวิธีการเปรียบเทียบเชิงซ้อน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 20 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน และประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20 - 60 ปี ในหมู่ที่ 1 บ้านท่ามะไฟหวาน จำนวน 336 คน รวม 371 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน และประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปี ในหมู่ที่ 1 บ้านท่ามะไฟหวาน จำนวน 174 คน รวม 192 คน ได้โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง การคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรการหาขนาดตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ด้วยค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เป็น 0.05 (Taro Yamane, 1973)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การอนุรักษ์ป่าไม้

4.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

4.3.1 ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วรวบรวมข้อมูลที่ได้สร้างเป็นข้อคำถามตามโดยใช้แบบสอบถามชนิดปลายปิด และใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ ลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดโดยเครื่องมือจาก แบบสอบถามจะต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงในโครงสร้าง (Construct Validity) และความเที่ยงตรงใน เนื้อหา (content validity) อย่างครบถ้วน

4.3.2 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณา ความเหมาะสมของสำนวนภาษาที่ใช้สื่อความหมายให้ชัดเจน และใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC (index of Item Objective Concordance หรือ Index of Concordance) ผลปรากฏว่าค่าคำถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาความเหมาะสมของสำนวนภาษาที่ใช้สื่อความหมายให้ชัดเจน และใช้ดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Alpha Coefficient) (สมบุรณ์ สุริยวงศ์, 2552) และได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.94

4.3.4 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิถึงผู้ใหญ่บ้านท่ามะไฟหวาน หมู่ 1 เพื่อขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

4.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง จนครบ 192 คน

4.4.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามที่เก็บเรียงลำดับแบบสอบถามที่เก็บมาตามลำดับ

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ภาพรวม

1. ความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		จำนวน	ร้อยละ
เข้าใจมาก (6-7 คะแนน)		128	66.66
เข้าใจปานกลาง (3-5 คะแนน)		60	31.25
เข้าใจน้อย (0-2 คะแนน)		4	2.09
รวม		192	100.00
2. ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม			
เข้าใจมาก (4-5 คะแนน)		110	57.29
เข้าใจปานกลาง (2-3 คะแนน)		81	42.18
เข้าใจน้อย (0-1 คะแนน)		1	0.53
รวม		192	100.00
3. ความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้			
เข้าใจมาก (4-5 คะแนน)		161	83.85
เข้าใจปานกลาง (2-3 คะแนน)		29	15.11
เข้าใจน้อย (0-1 คะแนน)		2	1.04
รวม		192	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ภาพรวม อยู่ในระดับเข้าใจมาก

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	ตอบถูก	ตอบผิด
1. การจำหน่ายของป่าให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	132 (68.75)	60 (31.25)
2. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึก และปลูกฝังเจตคติให้กับคนในชุมชน	192 (100.00)	0 (0.00)
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทำได้โดยให้ประชาชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม	153 (79.68)	39 (20.32)
4. อากาศร้อนขึ้นกว่าเดิม และอากาศแปรปรวนไม่เป็นไปตามฤดูกาลเพราะป่าไม้ลดลง	152 (79.17)	40 (20.83)
5. ป่าไม้ให้ความชุ่มชื้นและทำให้ฝนตกตามฤดูกาล	159 (82.81)	33 (17.19)
6. ป่าไม้ช่วยลดความแรงของน้ำ และลม	166 (86.45)	26 (13.54)
7. สาเหตุการขาดแคลนน้ำใช้ในฤดูแล้งเพราะพื้นที่ป่าไม้ลดลง	150 (78.12)	42 (21.87)

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึก และปลูกฝังเจตคติให้กับคนในชุมชน จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ป่าไม้ช่วยลดความแรงของน้ำ และลม จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 86.45 ป่าไม้ให้ความชุ่มชื้นและทำให้ฝนตกตามฤดูกาล จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 82.81 ตามลำดับ ส่วนการจำหน่ายของป่าให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยที่สุด จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม

การป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม	ตอบถูก	ตอบผิด
1. การทำแนวกันไฟก่อนจุดเผาพื้นที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ลุกลามพื้นที่อื่น	143 (74.48)	49 (25.52)
2. การเกิดน้ำท่วมและดินพังทลายสาเหตุหลักเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า	187 (97.40)	5 (2.60)
3. การสะสมของใบไม้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟป่า	171 (89.06)	21 (10.94)
4. การปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่เกษตรของตนเอง ช่วยลดการบุกรุกทำลายป่าได้	159 (82.81)	33 (17.19)
5. การเพาะปลูกในพื้นที่ลาดชันหากทราบวิธีการปฏิบัติต่อดิน จะส่งผลให้หน้าดินจะพังทลายน้อยลง	155 (80.73)	37 (19.27)

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ในประเด็นการเกิดน้ำท่วมและดินพังทลายสาเหตุหลักเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 97.40 รองลงมาคือ การสะสมของใบไม้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟป่า จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 89.06 และการปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่เกษตรของตนเอง ช่วยลดการบุกรุกทำลายป่าได้ จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 82.81 และการเพาะปลูกในพื้นที่ลาดชัน หากทราบวิธีการปฏิบัติต่อดิน จะส่งผลให้หน้าดินจะพังทลายน้อยลง จำนวน 155 คิดเป็นร้อยละ 80.73 ตามลำดับ สำหรับการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรมน้อยที่สุด ได้แก่ การทำแนวกันไฟก่อนจุดเผาพื้นที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ลุกลามพื้นที่อื่น จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 74.48

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้

การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้	ตอบถูก	ตอบผิด
1. การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะช่วยรักษาดินและน้ำให้เกิดความสมดุลทางนิเวศน์	188 (97.92)	4 (2.08)
2. การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวทางพระราชดำริสามารถช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ได้ดี	186 (96.88)	6 (3.12)
3. การปลูกทรัพยากรป่าไม้มีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	187 (97.40)	5 (2.60)
4. การปลูกป่าทดแทนพื้นที่เสื่อมโทรม จัดเป็นการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างหนึ่ง	183 (95.31)	9 (4.69)
5. การปลูกพืชคลุมดินมีส่วนช่วยใน การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้	179 (93.23)	13 (6.77)

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะช่วยรักษาดินและน้ำให้เกิดความสมดุลทางนิเวศน์ จำนวน 188 คิดเป็นร้อยละ 97.92 รองลงมา การปลูกทรัพยากรป่าไม้มีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 187 คิดเป็นร้อยละ 97.40 การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวทางพระราชดำริสามารถช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ได้ดี จำนวน 186 คิดเป็นร้อยละ 96.88 และการปลูกป่าทดแทนพื้นที่เสื่อมโทรม จัดเป็นการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างหนึ่ง จำนวน 183 คิดเป็นร้อยละ 95.31 สำหรับความรู้ความเข้าใจการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้น้อยที่สุด ได้แก่ การปลูกพืชคลุมดินมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 179 คิดเป็นร้อยละ 93.23

5.2 ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ของประชาชน

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
พฤติกรรมการมีส่วนร่วมป้องกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้	2.46	1.22	น้อย
พฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่า	2.06	1.04	น้อย
รวม	2.26	1.11	น้อย

จากตารางที่ 5 พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.26$, $S.D.=1.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ อยู่ในระดับน้อยทั้งสองด้าน โดยมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแลป่า ($\bar{X}=2.46$, $S.D.=1.22$) สูงกว่าการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่า ($\bar{X}=2.06$, $S.D.=1.04$)

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

6.1 จากการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือการสร้างจิตสำนึก และปลูกฝังเจตคติให้กับคนในชุมชน รองลงมา คือ ป่าไม้ช่วยลดความแรงของน้ำและลม ตามลำดับ เรื่องที่มีความเข้าใจน้อยที่สุด คือ การจำหน่ายของป่าให้กับนักท่องเที่ยว ไม่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรมในภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ การเกิดน้ำท่วมและดินพังทลายสาเหตุหลักเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า รองลงมาคือ การสะสมของใบไม้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟป่า และเรื่องที่มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ การทำแนวกันไฟก่อนจุดเผาพื้นที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้ลุกลามพื้นที่อื่น และ 3) ความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ในภาพรวม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จะช่วยรักษาดินและน้ำให้เกิดความสมดุลทางนิเวศน์ รองลงมาคือ การปลูกทรัพยากรป่าไม้มีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และเรื่องที่มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ การปลูกพืชคลุมดินมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้

6.2 จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ประชาชนบ้านท่ามะไฟหวานมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้อยู่ในระดับน้อย ทั้งด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแลป่า และด้านพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่า

7. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถนำมามีอภิปรายผลประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

7.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ส่วนใหญ่ประชาชนบ้านท่ามะไฟหวาน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ในระดับมาก ทั้งด้านวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านวิธีการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ และด้านการป้องกันป่าไม้ไม่ให้เสื่อมโทรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนบ้านท่ามะไฟหวานส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในพื้นที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและมีภูมิปัญญาผูกพันอยู่กับธรรมชาติป่าไม้มายาวนานจนสั่งสมเป็นวัฒนธรรมและจารีตปฏิบัติจึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ในระดับมาก สอดคล้องกับเจนจิรา พวงมาลี และสันติ สุขสอาด (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องมูลค่าการใช้ประโยชน์ของป่าในป่าชุมชนบ้านเขาเขียว ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าราษฎรมีระดับความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนสูง สอดคล้องกับ ศรีประไพร์ คุ่มคัตรา (2559) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนศึกษากรณีตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

7.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแลป่า และด้านพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากป่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องขาดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และไม่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้าน และขาดบุคลากรในการประชาสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้การประชาสัมพันธ์ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ทั่วถึง ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ นิติกรณ์ ไชยสิทธิ์ (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่าในพื้นที่สวนป่าแม่เต็น ตำบลทองฟ้า อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่าอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ สอดคล้องกับปราโมทย์ ศรีโย (2559) ได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้: ศึกษากรณี บ้านกองม่งทะ ตำบลไผ่โง่ง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ในระดับมาก และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ โดยใช้การ ทดสอบรายคู่โดยใช้การทดสอบวิธีการเปรียบเทียบเชิงซ้อน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้แตกต่างกัน อาจเกิดจากความรู้ของประชาชนแต่ละพื้นที่แตกต่างกันในบริบทของชุมชนที่เป็นอยู่

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

8.1.1 ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อุทยานแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนตำบล เข้ามาให้ความรู้ส่งเสริมประชาชนบ้านท่ามะไฟหวานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

8.1.2 ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท ในการเผยแพร่ความรู้ เช่น เป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ ประชาชนผู้เชี่ยวชาญพืชสมุนไพรในท้องถิ่น เป็นต้น

8.1.3 ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชนและเยาวชนในด้าน
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

8.1.4 สร้างทัศนคติและปลูกจิตสำนึกให้แก่ชาวบ้าน โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่า
ของทรัพยากรป่าไม้

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8.2.1. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน
ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรป่าเพิ่มเติม เพื่อให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งแนวทาง
การแก้ไขปัญหาตลอดจนแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

8.2.2. ควรมีการศึกษาค้นคว้าความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อศึกษา
ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละด้านให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

8.2.3. ควรมีการศึกษาค้นคว้าความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อศึกษา
ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน

9. เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน
กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2542). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแพร่.
กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.
- เจนจิรา พวงมาลี และสันติ สุขสะอาด. (2556). มูลค่าการใช้ประโยชน์ของป่าในป่าชุมชนบ้านเขาเขียว
ตำบลห้วยเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารการจัดการป่าไม้. 7(13) : 66-67.
- ไชยา คล้ายคลึง, สันต์ เกตุประณีต และนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2556). การมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ในป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น.
วารสารทางวิชาการของคณะวนศาสตร์. 32(3) : 86-94.
- นิตยา เชื้อโชติ. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน:กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอนสี
บ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นิติกรณ์ ไชยสิทธิ์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่าพื้นที่สวนป่าแม่ต้น ตำบลทองฟ้า
อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก. วารสารทางวิชาการของคณะวนศาสตร์. 32, 78-79.
- ปฎิวัติ กาญจนวงศ์. (2550). พื้นสัมพันธ์ คนกับคน คนกับป่าชุมชนเขาถ้ำ บ้านคลองแสน.
เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.
- ปราโมทย์ ศรีใย (2559). พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้: ศึกษากรณี หมู่ที่ 2
บ้านกอม่องทะ ตำบลไผ่ไร่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.

- ศรีประไพโร คุ่มคัตรา. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : ศึกษากรณีตำบล
ช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 1(3) : 59-68.
- สมบูรณ์ สุริยวงศ์. (2552). *วิจัยและสถิติทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สำนักพจนานุกรมมติชน. (2547). *พจนานุกรมฉบับมติชน*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*.3rdEd. New York : Harper and Row
Publications.